

गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती

धानावन्तं करम्भिणमपूपवन्तमुक्थिनम्। इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः ॥ ३.०५२.०१

धानावन्तम्- धान्यमिश्रितम्। करम्भिणम्- दधिमिश्रितं सक्तम्। अपूपवन्तम्- पुरोडाशोपेतम्।
उक्थिनम्- मन्त्रसम्पन्नम्। नः- अस्माकं सोमम्। प्रातः- उषसि। इन्द्र- परमेश्वर। जुषस्व-
सेवस्व ॥१॥

पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च। तुभ्यं हव्यानि सिस्त्रते ॥ ३.०५२.०२

पचत्यम्- पक्वम्। पुरोळाशम्- पुरोडाशम्। जुषस्व- सेवस्व। इन्द्र। गुरस्व- उद्यमं कुरु। च।
तुभ्यम्- त्वाम्। हव्यानि। सिस्त्रते- आश्रयन्ति ॥२॥

पुरोळाशं च नो घसो जोषयासे गिरश्च नः। वधूयुरिव योषणाम् ॥ ३.०५२.०३

वधूयुः- वधूकामो वरः। योषणाम्- वधूम्। इव। नः- अस्माकम्। पुरोळाशम्- पुरोडाशम्। घसः-
भक्षय। नः- अस्माकम्। गिरः- वाचः। जोषयासे- सेवस्व ॥३॥

पुरोळाशं सनश्नुत प्रातःसावे जुषस्व नः। इन्द्रं क्रतुर्हि ते बृहन् ॥ ३.०५२.०४

सनश्नुत- सनातनश्रुतिप्रसिद्ध। प्रातःसावे- प्रातर्भजने। नः- अस्माकम्। पुरोळाशम्- पुरोडाशम्।
जुषस्व- सेवस्व। इन्द्र- परमेश्वर। ते- तव। क्रतुः- प्रज्ञा। बृहन्- महती। हि- खलु ॥४॥

माध्यंदिनस्य सवनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्रं कृष्वेह चारुम्।

प्र यत्स्तोता जरिता तूण्यर्थो वृषायमाण उप गीर्भिरीद्वे ॥ ३.०५२.०५

इन्द्र। माध्यंदिनस्य- मध्याह्नविषयस्य। सवनस्य- सम्भजनस्य। धानाः- यवान्। चारुम्- भद्रम्।
पुरोळाशम्- पुरोडाशम्। इह- अत्र। कृष्व- स्वीकुरु। जरिता- निष्पादकः। तूण्यर्थः-

त्वरितार्थप्रदर्शकः। वृषायमाणः- वर्षकः। स्तोता। गीर्भिः- वाग्भिः। प्र- प्रकर्षेण। ईदृ-
स्तौति ॥५॥

तृतीये धानाः सवने पुरुष्टुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः।

ऋभुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः ॥ ३.०५२.०६

तृतीये। सवने- सम्भजने। पुरुष्टुत- बहुभिः स्तुत। नः- अस्माकम्। आहुतम्- समर्पितम्।
पुरोळाशम्- पुरोडाशम्। धानाः- यवान्। मामहस्व- सम्भावय। ऋभुमन्तम्- उरुभासमानम्।
वाजवन्तम्- सुगतिम्। त्वा- त्वाम्। कवे- क्रान्तदर्शिन्। प्रयस्वन्तः- हव्यवन्तो वयम्। धीतिभिः-
चित्तधारणाभिः। उप शिक्षेम- परिचरेम ॥६॥

पूषण्वते ते चकृमा करम्भं हरिवते हर्यश्वाय धानाः।

अपूपमद्धि सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ॥ ३.०५२.०७

पूषण्वते- पोषकाय। ते- तुभ्यम्। करम्भम्- दधिमिश्रं सक्तुम्। धानाः- यवान्। हरिवते-
आकर्षकाय। हर्यश्वाय- प्राणाश्वयुक्ताय। चकृम- कुर्मः। सगणः- गणयुक्तः। मरुद्भिः-
प्राणविशेषैः। अपूपम्। अद्धि- भक्षय। वृत्रहा- आवरणबाधकः सन्। शूर- समर्थ। विद्वान्- ज्ञानी
सन्। सोमम्। पिब ॥७॥

प्रति धाना भरत तूयमस्मै पुरोळाशं वीरतमाय नृणाम्।

दिवेदिवे सदृशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो ॥ ३.०५२.०८

अस्मै- एतस्मै। नृणां वीरतमाय- इन्द्राय। तूयम्- क्षिप्रम्। पुरोळाशम्- पुरोडाशम्। धानाः-
यवान्। प्रति भरत- सम्पादयत। धृष्णो- शत्रुधर्षणशील। इन्द्र। दिवेदिवे- प्रतिदिनम्। तुभ्यम्-
त्वदर्थं कल्पिताः। सदृशीः- त्वदर्हाः स्तुतयः। त्वा- त्वाम्। सोमपेयाय- रसानुभूतये।
वर्धयन्तु ॥८॥

Dr. Rangaraj

WEBOLIM